

נר ליואל

סיפור לפרשת השבוע
לע"נ יואל בן ברוך
גליון 61 פרשת שופטים תשפ"ו

"תמים תהיה עם ה' אלקיך"

ומעתה מתבאר דיוק נוסף.
לא נאמר "אל ה' אלוקיך", כאילו מדובר בתכלית שאליה צריך להגיע, אלא "עם ה' אלוקיך".
אין זו נקודת יעד, אלא דרך חיים. לא רגע של התעלות, אלא ליווי מתמיד.
ולכן משתמשת התורה דווקא בלשון "תמים". תמים איננו מי שיודע הכול. אלא מי שלבו שלם עם דרכו. שאיננו מבקש את הקב"ה מחד גיסא, ובו בזמן מחפש מקורות אחרים של ודאות ושליטה מאידך גיסא.
זוהי תמימות של שלמות, לא של פשטות!
ומשום כך נסמכה מצווה זו לאיסור קוסמים ומנחשים. מכיון שאין כאן רק איסור על מעשים מסוימים, אלא שלילת עצם המבט המבקש לשלוט בעתיד במקום להפקידו ביד ה'.
נמצא שאין הפסוק מלמד רק שלא לדרוש את העתידות, אלא כיצד לחיות את ההווה.
"תמים תהיה עם ה' אלוקיך" -
אל תבקש ודאות על הדרך.
בקש להיות עם מי שמוליך את הדרך.

לאחר שהתורה אוסרת את כל דרכי הקסמים, המעוננים, המכשפים ודורשי המתים, היא מסיימת:
"תמים תהיה עם ה' אלקיך". ולכאורה לשון הפסוק טעונה ביאור, שכן אם כוונת התורה לצוות על מידת התמימות, היה די לומר: "תמים תהיה". ואם עניינה ללמד על הביטחון בה', היה ראוי לומר: "בטח בה". מה מוסיפה התורה במילה "עם"?
הרמב"ן מבאר שאין ראוי לאדם לחקור אחר העתידות, אלא יבטח בה', ויקבל כל הבא עליו באמונה, כי כל מה שיעשה עמו הקב"ה הוא לטובה.
ונראה שהתורה איננה מצווה כאן רק על מידת הביטחון, אלא על צורת חיים. יש שתי דרכים שבהן האדם מתמודד עם אי-הוודאות: יש המבקש לדעת את העתיד. הוא איננו מחפש רק ידיעה, אלא שליטה. ככל שידע יותר, כך ידמה בעיניו שהוא שולט יותר במציאות.
ויש דרך אחרת. לא לחפש את העתיד, אלא לחיות עם ה'.
וזוהי משמעות הלשון "תמים תהיה עם ה' אלוקיך": התורה איננה עוסקת כאן במה שיקרה מחר, אלא במקום שבו עומד האדם היום. מי שמבקש את העתיד, מבקש ביטחון במה שעתיד להתרחש. ומי שנמצא עם ה' איננו זקוק לכך, די לו בכך שהוא נמצא עם מי שהעתיד כולו גלוי לפניו.

סיפור לפרשת השבוע

המסגרת

נשארתי במשרד. עוד רגע הוא ייכנס. אני אראה לו את סעיף הנזק, אקח חתימה, וזהו. עסק זה עסק. ירון אמר את זה הרבה עד שהמשפט קיבל אצלי מעמד משל.
יואל הוציא פלאפון והתרחק שני צעדים. החלון היה פתוח, והמזגן שלי השמיע נהמה של מקרר ישן, אבל שמעתי.
"אבי, תקשיב... עשיתי נזק."
שתיקה.
"לא, ברוך השם הם בבית. כן. אבל הכרטיס של אבא פה, אתה מבין? אם הוא יראה חיוב עכשיו... אחרי כל היום הזה..."
יואל גירד בציפורן את המדבקה שעל גב הטלפון.
"כמה מאות, נראה לי. אולי יותר. יש מצב שאתה מלווה לי? רק שלא ירד ממנו. אני אחזיר, בעזרת השם. לא יודע מתי בדיוק, אבל אחזיר."
ירון אסף את הניירות שלו. "אל תתחיל."
"לא התחלתי כלום."
"אני מכיר את הפרצוף שלך כשאתה לא מתחיל."
הוא יצא. גם מוטי, העובד שלי, היה מאחור בשטיפה. נשארתי לבדי עם המזגן, החשבונית, והקול של יואל בחוץ.
המילה "אבא" פתחה אצלי דלת שלא ביקשתי לפתוח.

נולדתי בשכונת התקווה, בבית מסורתי ועני מאוד. אבא היה מכור לטיפה המרה. הוא הבטיח להיגמל יותר פעמים ממספר הכוסות שהצלחנו לשמור שלמות בארון, ובפועל שום דבר לא זז. אמא עבדה בניקיון, באריזות, לפעמים במטבח של אולם, כל עבודה מזדמנת ששילמה שכר מינימום והשאירה על הבגדים שלה ריח אחר. היו ימים שחזרתי מבית הספר, פתחתי סיר ומצאתי בתוכו מכסה של סיר אחר. זה הכול.

הפנס נשבר לפני שהספקתי לצעוק.
זה קרה ביום חמישי, קצת אחרי ארבע, במגרש ההשכרה שלי באזור התעשייה הישן של בת ים. אברך צעיר החזיר רכב משפחתי כסוף, סובב את ההגה מוקדם מדי, והפינה הקדמית התחככה בעומד בטון נמוך. נשמע קראק קטן, מנורת החזית התקמטה פנימה ונשארה תלויה בזווית משונה, כמו כפתור שעומד ליפול מחולצה.
עמדתי מאחורי חלון המשרד עם חשבונית של מוסך ביד. שמונת אלפים ושש מאות שקלים על מנוע של רכב אחר. ליד החשבונית חיכה מכתב מהביטוח בגלל תאונה קשה שעשה אחד השוכרים חודש קודם, ועוד שני רכבים בצי התחילו להשמיע קולות שמכונאים יודעים לתרגם לכסף...
ירון דגן, מנהל החשבונות שלי, הביט דרך הזכוכית.
"ראית?"
"ראיתי."
"אז תחייב!"

ירון, בן ארבעים וחמש, בודד. פעם היה לו קיוסק שנפל עם חובות, ומאז המילה הקבועה שלו הייתה "מסגרת". מסגרת אשראי, מסגרת תקציב, מסגרת אחריות. בן אדם בלי מסגרת, אמר, נשפך לכל הצדדים.
"אלכס", הוא הוסיף, "אין לך כרגע כסף להיות נחמד."
הוא ידע איפה ללחוץ.

האברך יצא מהרכב והתכופף אל המנורה. קראו לו יואל, בן עשרים ושש, נשוי, זקן דליל ושולי כובע מעט מעוכים. בבוקר סיפר שהוא צריך להסיע את אביו ואת אמו לבית החולים לנסיעה דחופה. כרטיס האשראי של האב שימש להשכרה, והמסגרת נתפסה עליו. עכשיו יואל העביר אצבע סביב הפלסטיק הסדוק, קם, שוב התכופף. כאילו בבדיקה שלישית הפנס יתחרט.

מעשרים שנה. המנהל עומד שם, מרים את המגש השחור מול כולם. "תראו מה הגאון עשה."

כמה עולה פנס, וכמה עולה בושה?

ירון צודק. הבנק לא מתרגש מאצילות נפש, מה לעשות. אבל מצד שני הרב ניסים, הדף בגמרא, אותו ערב לפני שבועיים. מסכת סוטה, דף מ"ג עמוד א'. למדנו על האיש הירא ורך הלבב שחזר מן המלחמה, ולפי רבי יוסי הגלילי מדובר במי שירא מעבירות שבידו. הרב ניסים הראה לי את רש"י על הפסוק בדברים: "רבי יוסי הגלילי אומר הירא מעבירות שבידו, ולכן תלת לו תורה לחזור על בית זכרם ואשה לכסות על החוזרים בשביל עבירות שבידם, שלא יבינו שהם בעלי עבירה, והרואה חוזר אומר שמא בנה בית או נטע כרם או ארש אשה."

באותו ערב המילים נגעו בי. עכשיו הן עלו כמו חשבון שלא שילמתי.

יצאתי החוצה.

יואל ניתק מיד. "מר אלכסנדר, אני... קרה פה משהו קטן."

"ראיתי."

"אני משלם, ברור. רק אולי אפשר לא דרך הכרטיס הזה. תן לי יום, יומיים. אבי יעזור לי."

הוא דיבר מהר מדי. מאחוריו, במושב האחורי, נשארה שקית מבית החולים עם בקבוק מים וגרב אחת מבבצצת. גרב של אדם מבוגר, חומה ודקה. משום מה דווקא היא הכריעה אותי.

"יואל, למדתי השבוע משהו."

הוא השתתק.

סיפרתי לו בקצרה על הגמרא ועל פירוש רש"י. המילים יצאו מגושמות. אני לא רב, וגם כשאני מתרגש אני נשמע קצת כמו פקיד שמקריא תנאי השכרה. ובכל זאת אמרתי: "אם התורה נתנה לאחרים סיבה לחזור מן המלחמה, כדי שמי שחזר בגלל עבירות שבידו לא יתבייש, אז בשביל הבושה שלך מול אבא שלך אני מסוגל לספוג מנורה."

יואל שקע בהרהור קצר. אחר כך אמר, "אבל זה נזק שלי!"

"נכון."

"ואתה בתקופה... מוטי אמר שיש לכם עכשיו—"

"הנזק שלך," אמרתי, "והתיקון עליי. הכרטיס של אבא שלך לא יחויב."

יואל ניסה שוב. אמר שיחזיר בתשלומים, שיביא מזומן, שידבר עם גיס. כל הצעה הפכה אותו קטן יותר. עצרתי את השיחה לפני שייאלץ להודות בעוד דברים שלא רציתי לדעת.

"סע הביתה. ההורים מחכים."

הוא נשאר במקום עוד רגע, אחר כך מלמל ברכה, נכנס לרכב של חבר שבא לאסוף אותו, ונעלם מאחורי משאית חלודה.

מוטי יצא מאזור השטיפה עם צינור ביד.

"לא חייבת אותו?"

"לא."

"ירון יאכל אותך."

"שילעס לאט."

אצלו בשכונה גם הבושה עבדה שעות נוספות. היא ידעה להיכנס דרך התריסים, בלי לדפוק, ולהתיישב ליד הצלחת הריקה, כאילו שילמה שכר דירה. הם אהבו אותי. המשפט הזה חשוב לי, גם כשהוא מסובך. אמא לקחה אותי איתה לעבודות כשלא היה מי שישמור עליי. פעם ישבתי על דלי הפוך וציירתי מכונית על קרטון של חומר ניקוי. הגננת כבר אמרה שיש לי יד לציור, וגם במכניקה הייתי קולט מהר. הייתי מפרק צעצועים כדי לראות מה מסתובב בפנים. [להרכיב בחזרה הלך פחות טוב...]

במשחקי חברה הפסדתי עוד לפני שהבנתי את הכללים. פעם בניתי מעין מנוף מגרוטאות שמצאתי ליד פח ברחוב האצ"ל. חיברתי גלגל, חוט ברזל וחתית עץ. קראתי לשני ילדים לראות. ברגע שהרמתי לבנה, הכול התפרק לי בידיים. הם צחקו. דוקתי את החלקים לפח, גם את החלקים שעבדו.

בבית הספר לא הצלחתי מי יודע מה. ממילא איש לא בדק שיעורים. אבא היה שקוע בעולם שלו, ואמא חזרה שבורה ורצוצה, עם אצבעות שסבון זול אכל בהן סדקים. פעם ניסיתי ללמוד למבחן בחשבון. קראתי את אותה שאלה אולי עשרים פעם. המספרים עמדו על הדף כמו אנשים בתחנה שלא מוכנים לומר לאן האוטובוס נוסע. סגרתי את המחברת. טיפש. זה מה שנשאר.

ובכל זאת היו רגעים אחרים. אמא תפרה לי פעם כפתור שנפל מהחולצה הכחולה. היא החזיקה אותו בין שתי אצבעות, קירבה את הבד אל האור ואמרה, "צריך לחזק גם בצד השני, אחרת שוב יברח." מאבא אני זוכר סיפור לפני השינה, בלילה אחד שהיה פיכת. הוא המציא על נהג אוטובוס שהגיע עד הירח. באמצע נרדם לפני. נשארתי ער כדי לשמור על הסיפור...

בגיל שש עשרה התחלתי לעבוד. שוליה במוסך מקומי, עד ששברתי כלי יקר והמנהל פיטר אותי מול כולם. אחר כך מאפייה. שכחתי מגש לחמים בתנור, וכל המקום התמלא ריח מר ואפור. משם עברתי למשלוחים, אחר כך ניקיתי רחובות בשכונה סמוכה. בכל מקום החזקתי קצת, טעיתי, וקיבלתי את המשפט הקצר ההוא: מחר אין צורך שתבוא.

בסביבות גיל עשרים החלטתי לנסות שוב. התיישתי לבקש שילמדו אותי, אז קניתי משאית הכסף ספרי חשבון ודקדוק של ילדים. ישבתי לבילות ליד שולחן פלסטיק ולמדתי שברים, אחוזים, זכר ונקבה. עד היום שמור אצלי הספר הראשון, בתוך המגירה שמתחת לטפסי הביטוח. הכריכה מצוירת בצוללת צהובה. איש במשרד לא יודע.

עם קצת השכלה נכנסתי לחברה להשכרת רכבים. בדקתי שהמכוניות יוצאות תקינות וחוזרות שלמות, ניקיתי אותן בשואב בין השכרה להשכרה, רשמתי שריטות, ספרתי מפתחות. שם דווקא החזקתי.

אחרי כמה שנים עלה בי הרעיון לפתוח מקום משלי. התייעצתי עם חברים ועם לקוחות קבועים. כולם אמרו להתחיל בקטנה. לקחתי הלוואה וקניתי שלושה רכבים. את העסק פתחתי בבת ים, רחוק מהחברה שבה עבדתי, כדי שלא להשיג את גבולם.

בהתחלה ההוצאות אכלו את ההכנסות. פרסמתי במקומונים ובעיתונים, שילמתי לבחור שיתלה מודעות בלוחות של בתי כנסת, ביקשתי מחברים להעביר מפה לאוזן. לאט לאט הגיעו אנשים. קניתי עוד רכבים, אחר כך חדשים יותר. בגיל שלושים ושמונה כבר הייתי נשוי, אב לשני בנים, ובעל עסק שנראה מבחוץ יציב, לפחות מבחוץ.

באותן שנים התחזקתי גם בשמירת המצוות. במסגרת של "לב לאחים" הצמידו לי חברותא, הרב ניסים, אברך חכם עם סבלנות נדירה ורגישות לשפת הלב. הוא לא עשה פרצוף כשנתקעתי בארמית. היה חוזר שוב, מחליף הסבר, ולפעמים סוגר את הגמרא לכמה דקות ושומע מה קרה בעסק. החיים נעשו שמחים. פשוט שמחים. חשבתי שככה זה ימשיך, כאילו מי שטיפס מספיק מדרגות מקבל פטור מידידה.

ואז בא המנוע. התקלות. התאונה. הפיצויים. עכשיו גם הפנס.

בחוץ יואל אמר לחברו, "עזוב, אני אסתדר", בקול של אדם שאין לו שום מושג איך.

פתחתי את המגירה. הצוללת הצהובה הציצה מתחת לפוליסות. פתאום הרגשתי בפה את הטעם של הלחם השרוף מהמאפייה, אף שעברו יותר

ידוע תדע - ידיעות מעניינות ממרחבי הש"ס

* כאשר כתוב בגמרא שאמורא אחד אמר 'משמיה' דאמורא אחר, אין הכוונה ששמע ממנו עצמו אלא שמע מאחרים שהעידו משמו (רש"י חולין יז: ד"ה וכן).

* בגמרא נזיר (מה). מובא במוסגר מגירסת מדרש פרשת נשא (ד' רמ"ב).

* הגמרא בנזיר (לט). חוקרת אם צמיחת השערות נעשית מלמטה של כל

שערה או מעליה, ונפשט שהם שמלמטה.

* ר' שמן בר אבא היה קרובו של שמואל (כתובות כג.).

סיפור לחודש אלול הקלוצ' שלא בער

לשכנים, התברר שוועדות החקירה הזו לא תמיד מצליחה למנוע את מה שצריך.

במרכז המדורה העמידו קלוצ' גבוה. על ראשו ביקשו לתלות בובת המן, יצירת פאר לפי קני המידה של ילדים: שק בטון לבטון, מכנסיים ישנים לרגליים וכדור מפונצ'ר לראש. אפרים התנדב לטפס. כמובן, מי עוד היה מציע זאת?!

"עזוב, זה לא יציב," אמר צבי דוב.

"אתה לא יציב!... תחזיק למטה!"

אחר כך נשמע קרש מתחכך בקרש. נעל החליקה. שלושה מטרים הם מעט מאוד למי שמביט מלמטה, והרבה מאוד לאדם שנופל. הילדים קפאו. צבי דוב רץ לבית הקרוב, דפק עד שפתחה אישה עסוקה וביקש שתזמין אמבולנס. מאז הוא כמעט לא דיבר על אותו יום. רק פעם אחת לחש ליואל, "אמרתי לו. באמת אמרתי."

אפרים זכר את המכה, ענן שחור, ואחר כך ערבוב. את שאר הסיפור נשאו אחרים במקומו.

בבית ברחוב המלך ישעיהו החיים התפרקו לפרטים קטנים. מי יכין כריכים, מי ייקח את מושי לחיידר, מי נשאר בלילה ליד אפרים. המשפחה המורחבת ערכה משמרות במסירות, אך ברוב הלילות שפרה או יואל ישבו ליד המיטה. האחרים לא יכלו להיעדר כך, וההורים לא ידעו למסור את הדאגה לידיים אחרות.

שפרה, בת שלושים ושמונה, ניסתה לנהל את הבית דרך הטלפון. "תוציאי את העוף, לא את המרק. חיה, תקשיבי רגע, לא, תני למושי לבכות, הוא יפסיק. איפה רבקה?" ואז ניתקה, הסתכלה על הסדין של אפרים והחליקה קמט שלא היה שם.

השכנים הביאו תבשילים. מתנדבים חילקו מנות חמות וכל דבר שנצרך. בבית הכנסת ארגנו אמירת תהילים וסיום כל הספר. אפילו האח רוני, שעדיין איננו שומר מצוות, מרמת גן, למד להגיד "רפואה שלמה" בהברה בית־שמשיית. לפעמים הביט ביואל בפליאה כשהודה לו גם אחרי לילה בלי בשורה.

"אתה לא חייב להגיד תודה על כל דבר קטן," אמר פעם.

"אני לא אומר על הדברים הקטנים דווקא."

"אז על מה?"

הוא לא ידע. אולי מפני שרוני נכנס בלי פרצוף של רחמים. בכל מקרה, אצל הרופאים והאחיות בני היילפערן לא הרגישו חריגים. צרה בבית חולים היא לדאבוננו אזרחית ותיקה.

גיסו, שמואל־זנוויל, היה דמות אחרת לגמרי. בן ארבעים ושש, בעל חנות כלי בית, רחב כתפיים ומעשי עד כאב. הוא סידר משמרות, דיבר עם העסקנים, שאל את הרופאים שאלות מפורטות. "בכי לא מזיז את המציאות, יואל," אמר במעלית. "צריך תוכנית. חוות דעת נוספת, שיקום, מסמכים. עבודה."

"אבא, הרופא אמר שתבוא עכשיו. הוא חזר על זה פעמיים!"

ר' חנוך־יואל היילפערן נשאר עם הכפית בתוך גביע הלבן. היוגורט כבר התחמם, שכבת מים דקה נפרדה ממנו, ועל המכסה היה מודפס תות אדום ועליז באופן כמעט מעליב. אחרי שלושה חודשים בבית החולים שערי צדק הוא למד שאפילו מאכלים יודעים להתנהג אם בן אדם כאילו העולם מסתדר גם בלעדיו.

"מה קרה?" שאל.

בתו חיה, בת שתיים־עשרה, משכה בשרוול החולצה. "הוא רק אמר שתבוא. אמא ליד אפרים."

במסדרון נשמע גלגל חורק של עגלת ניקיון, חריק־חריק קבוע שכבר קבע לו את קביעותו. יואל קם מהר, הכיסא התקפל מעט תחתיו והשמיע מחאה.

הרופא המתין ליד הדלת. צעיר, מילים קצרות. הבדיקה האחרונה לא הראתה החמרה, אמר, אבל גם השיפור קטן. צריך סבלנות. המוח מחלים בקצב שלו.

"כמה סבלנות?"

הרופא שפשף את גשר האף. "הלוואי והייתי יכול לתת זמן."

מן החדר הגיע קולה של אשתו, שפרה, "אפרים, חמוד, תנסה שוב."

אפרים אמר משהו שנשמע כמו "מים", ואולי היה רק אוויר שנחתך בין השפתיים. שפרה מיד אמרה, "שמעת? הוא אמר מים." בקול חגיגי מדי.

יואל שמע. הוא גם שמע את המרחק בין ההברה ובין המילה. את המרחק הזה אף ארגון חסד לא יכול היה לקצר, למרות העזרה העצומה שהם מגישים לו מפעם לפעם.

שלושה חודשים קודם היה אפרים בן אחת־עשרה וגבוה מכפי גילו, בעל ביטחון עצמי אדיר ותזמון של ילד שמגלה סכנה אחרי שכבר טיפס עליה. הבכור מבין ששת ילדי משפחת היילפערן, משפחה חשובה ברחוב המלך ישעיהו בבית שמש. שמונה נפשות.

בכל שנה התחילה 'מלחמת ל"ג בעומר' מיד אחרי פורים. ילדי תלמוד תורה קרית ישעיהו אספו קרשים, דלתות שבורות, משטחי הובלה וכל דבר שלא היה מחובר לקרקע באמת יצוקה. לקבוצה של אפרים הייתה כמעט תמיד המדורה הגדולה בשכונה. הוא אהב לנצח, [ועוד יותר אהב להגיד שלא אכפת לו מי מנצח...]

מקום האיסוף היה ב"יער", חורשה דלילה מחוץ לשכונה. לפעמים עברו שם רועי צאן ערביים ממרחק, והעזים נגסו בצמחיה. ההורים שנאו את היער. רחוק, פרוץ, מלא מקומות שילד יכול להיעלם בהם לחמש דקות ולהחזיר לאמו חמש שנים פחות מהחיים. רק בימי האיסוף התירו ללכת, בקבוצה גדולה.

אפרים חזר משם בכל ערב עם אבק בנעליים וריח חריף של עצי אורן ישנים. "אל תדאגי, מאמי," היה אומר לשפרה. "צבי דוב איתי. הוא פחדן מקצועי, הוא שומר עלינו."

צבי דוב, ילד טוב ואחראי. לפני כל פעולה שאל מי הרשה ומה יקרה אם. אפרים כינה אותו "ועדת חקירה". אך ביום שבו הקימו את המדורה מאחורי הבניין הנטוש, ברחבה - כדי שהאש לא תתפשט ממנה והעשן לא יפריע

"אני עובד."

"אתה מסתובב כמו ארי פצוע במסדרון. אבל זה לא עבודה."

יואל רצה להטיח בו משהו, אבל התגבר.

מחטא אחד פועלת כך, תאר לעצמך אדם שמבקש להפוך את פניו לטוב ומגיע לימי הדין עם לב נשבר."

הרב פתח ספר 'אור ישראל' והראה לו באיגרת ט"ז: "ובמה יתרצה העבד אל אדוניו, אם לא בלב נשבר, אשר האלקים לא תבזה... בשפיכת הנפש לד' יתברך שמו, אם כה יעשה האדם וחי, גם לאחר עבור ימי המשפט."

יואל קרא פעמיים. הדברים של הגר"ס לא הבטיחו שליטה. הן גם לא דרשו ממנו להעמיד פנים שהוא שלם.

כשהתכונן לצאת, בירך אותו רבי אלימלך. "אדם שבא לפני בורא העולם בלב נשבר, ודאי יש לו זכות גדולה בדין. בעזרת השם תראה רפואה במהרה. כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה."

בחוץ חיכה שמואל־זנוויל ליד הרב. "ט, קיבלת מהרב תוכנית?"

יואל פתח את הדלת. "כן."

"מה?"

"עוד לא יודע להסביר."

גיסו נאנח. "מחר בשמונה יש פגישת רופאים, אל תשכח."

"לא אשכח."

הפעם לא כעס עליו. שמואל־זנוויל שמר על העולם דרך טבלאות של השתדלות, והוא עצמו ניסה עד היום לשמור עליו דרך תפילות מסודרות. שניהם פחדו מאותו חור שחור, כל אחד עם הכלי שלו. וגם הוא, יואל, גילה רק עכשיו מה זה לעבוד את הקב"ה בלב נשבר.

בשערי צדק, אחרי חצות, חזר יואל אל אותו כיסא מתקפל. התיישב ליד אפרים והניח את ידו על אצבעות בנו. שפרה נמנמה בפינה. מן המסדרון הגיע החריק־חריק של העגלה.

אפרים פקח את עיניו. זו הייתה הפעם היחידה באותו לילה שמבטו התייצב ממש.

"אבא," אמר, חלש ומחוספס.

יואל התקרב. לא ביקש עוד מילה. לא בדק אם האחות שמעה. הוא ישב כך, כפוף, והכיסא תחתיו נטה לצד אחד בלי ליפול.

בחוץ שמע משהו שאומר סליחות דרך הטלפון, קול רחוק שנקטע מדי פעם. אפרים הזיז אצבע אחת בתוך כף ידו של אביו, או שיואל רק רצה להרגיש שהזיז. הוא לא קרא לרופא מיד.

עוד רגע, חשב. רק עוד רגע כזה.

היה זה בחודש אלול, בבוקר הראשון שבו אמרו בני ספרד סליחות. באותו יום נעשתה מבולקה בבית. מוישי הפיל צלחת, והיא נשברה, רבקה צעקה, שפרה התקשרה מבית החולים ושאלה למה כולם בוכים. יואל עמד במטבח, חתיכת חרס בידו, ופתאום לא ידע איך זורקים דבר שהיה שלם עד לפני רגע.

בערב הלך לראש הכולל שלו, רבי אלימלך הרשקוביץ שליט"א. תכנן לבקש עצה מעשית, קבלה מדויקת, משהו שאפשר לבצע ולסמן עליו וי. לקום מוקדם יותר. ללמוד סדר נוסף. לתת סכום מסוים.

רבי אלימלך ישב בחדר צר ליד בית המדרש. על השולחן היו ספרים פתוחים וכוס תה שהתקררה. הרב הקשיב בסבלנות אין קץ. יואל התחיל בפרטים רפואיים, עבר לשיבוש בבית, לילדים, לכסף, לשפרה שכבר שכחה פעמיים להדליק את מכונת הכביסה אחרי שמילאה אותה. הוא דיבר יפה ומעושה, כמו משהו שמסר דו"ח.

"ומה קואב לך?" שאל הרב.

"הכל. כפי שאמרתי"

"אמרת מה קרה, לא מה הכי קואב!"

מאחורי הקיר למדו בקול, מילה עולה ומילה משיבה לה. יואל ניסה שוב, והמשפט יצא איכשהו. "אני... רבי, אני מפחד שהוא נשאר ככה. אני לפעמים נכנס ורואה אותו, ו... זה אפרים, אבל אני... עדיין מחפש את אפרים... הרב מבין? זה דבר נורא להגיד."

הרב לא עצר אותו.

ואז בא בכי, מכוער, ילדותי וקטוע. יואל כיסה את פניו בשרוול. הוא סיפר על המיטה הריקה, על נעליו של אפרים שממתינות לו ליד הדלת, ועל כך שכעס עליו באותו בוקר של האסון בגלל פטיש שנלקח בלי רשות. סיפר שאינו מצליח להתפלל בכוונה אמיתית, שהוא אומר מילים כמו סוחר - מדבר ומחכה לעסקה. כאילו אומר להקב"ה תן לי את הילד ואז אני אהיה טוב. 'תן לי'.

"אני רוצה להתחזק," אמר. "באמת. שתהיה זכות להציל אותי, שייגמר כבר הדבר הזה. והאמת שאני לא יודע אם גם הרצון הזה נקי לגמרי, אולי משמים רוצים שאתחזק 'לשמה'?"

רבי אלימלך הניח יד על קצה הספר, בלי לפתוח אותו. יואל הרגיש איך כל התוכניות שהכין מתקמטות. אין וי. אין סעיף. רק הוא, כבד, עייף, קצת בזוי בעיני עצמו.

"בלי נדר," לחש, "אני מתבטל לרצון הבורא יתברך. אני רוצה לקיים את רצוני בלבד. גם כשאני לא מבין. גם כשכל דבר בי קואב וצווק אחרת. גם אם לא אקבל את רפואתו של אפרים."

השקט שנפל לא היה נעים. יואל כמעט חזר בו. אפרים בבית החולים. איך אומרים משפט כזה כשהבן שם. אולי זו בגידה, הרי במעמקי הלב זה הדבר היחיד שמטריד אותו - הרפואה של אפרים הצדיק. אבל בעצם, אולי, אולי זו הפעם הראשונה שאינו מנסה לנהל את התוצאה, אלא מחפש קירבת ה' אמיתית ועמוקה?

רבי אלימלך אמר בשקט: "דע לך, במסכת ברכות דף י"ב כתוב, כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו, מוחלין לו על כל עוונותיו. אם בושא אמיתית